

Гилберт Уи́лл Честертон
ОТЕЦ БРАУН

G. K. Chesterton
Father Brown

- © Анна Друмева, превод, 2006, 2011 г.
© Орлин Атанасов, художник, 2011 г.
© Книгоиздателска къща „Труд“, 2011 г.

ISBN 978-954-398-113-7

Крале на криминалния роман

Гилбърт Кийт Честъртън ОТЕЦ БРАУН

Превод от английски
Анна Друмева

ÑÈÍÈËÒ ÊÐÚÑÒ

Между сребрилата лента на утрото и зелената блестяща лента на морето параходът се долепи до пристанището на Харидж и от него като рояк мухи се изсипаха пътниците, а сред тях мъжът, когото трябва да проследим и който не се отличаваше с нищо, нито искаше да се отличава. Външността му бе съвсем обикновена, единствено само ваканционната пъстрота на облеклото не отговаряше на служебната строгост, изписана върху лицето му. Носеше леко светлосиво сако, бяла жилетка и сребриста сламена шапка със сиво-синя панделка. Светлите дрехи подчертаваха мургавината на слабото му лице, което завършваше с късо подрязана черна брадичка, каквато носеха испанците и която напомняше по дух за високите яки от времето на кралица Елизабет. Той пушеше цигара с вгълбеността на безделник. Нищо във външността му не издаваше, че под сивото сако се крие зареден револвер, под бялата жилетка – полицейска карта, а под сламената шапка – един от най-големите умове на Европа. Защото това беше самият Валентин, шефът на парижката полиция и най-известен детектив на света. Идваше от Брюксел, за да извърши ареста на века.

Фламбо се намираще в Англия. Полицията на три държави най-накрая бе проследила знаменития престъпник от Гент до Брюксел и от Брюксел до Хук ван Холанд; предполагаше се, че сега той ще се възползва от многолюдното и бъркотията на Конгреса на католическите свещеници, който се провеждаше по същото време в Лондон. Навярно щеше да се

представи за някой нисш духовник или нечий секретар; но в това, разбира се, Валентин не можеше да бъде сигурен; никой не бе в състояние да предвиди постъпките на Фламбо.

Изминаха вече много години, откакто този колос на престъплението престана да всява смут в света, и щом престана, на земята настъпи мир. Ала в най-добрите си дни (искам да кажа, разбира се, в най-лошите) Фламбо беше фигура, и то толкова внушителна и с такава международна известност, каквата беше кайзерът. Едва ли не всяка сутрин вестниците съобщаваха как се е отървал от наказанието за някое голямо престъпление, като извършил друго. Той беше гасконец с гигантски ръст и притежаваше необикновена физическа сила. За атлетическите му шегги се разказваха легенди – веднъж обърна с главата надолу някакъв следовател, за да „му раздвижи мозъка“, друг път тичал по улица „Риволи“ с по един полицаи под мишниците си. Трябва да признаем, че обикновено впрягаше изключителната си физическа сила в подобни непристойни, макар и безкръвни сцени; истинската му страст бяха обирите – невероятно изобретателни и винаги „на едро“. Затова пък всяка от кражбите му прибавяше нов грях и представлява тема за отделен разказ. Именно той ръководеше в Лондон прословутата фирма „Тиролско мляко“, без да има нито мандри, нито крави, нито бидони, нито мляко, но затова пък клиентите наброяваха към хиляда души. И бе постигнал това съвсем просто – преместваше бутилките с мляко от хорските врати пред вратите на своите клиенти. Кой знае как той поддържаше интимна кореспонденция с млада дама, чиято пощенска кутия бе под строг надзор, и то като... преснимаше своите послания върху миниатюрни платки за микроскоп. Повечето от аферите му обаче се отличаваха с необикновена простота. За него се говореше, че веднъж в късна доба сменил номерата на цяла една улица, и то само за да улови някого си в капан. Сигурно е, че той бе измислил преносимата пощенска кутия, която поставяше по ъглите на уличките в тихите предградия, надявайки се някой пришълец да пусне в нея пощенски запис. И накрая, известен бе и като изключителен акробат; въпреки високия си ръст скачаше като

скакалец и се катереше по върховете на дърветата като маймуна. Ето защо, преследвайки Фламбо, великият Валентин знаеше добре, че и да го открие, това не би означавало край на изпълненията му.

Но как да го открие? По този въпрос великият детектив не бе взел още определено решение.

Имаше едно нещо, което Фламбо не можеше да скрие въпреки цялото си умение да се преобразява, и това беше необичайно високият му ръст. Ако зоркото око на Валентин съгледаше висока продавачка на плодове, висок градинар или дори някоя порядъчно висока херцогиня, той веднага би ги арестувал. Но тези, които срещна във влака по време на пътуването си, приличаха на преоблечения Фламбо толкова, колкото котка – на преоблечен жираф. За пътниците от парахода бе напълно сигурен, а в Харидж и на следващите гари се качиха само шестима: нисък железничар, който пътуваше до крайната гара, трима доста ниски градинари, които се качиха две гари след това, една много нисичка вдовица, която се качи от някакъв град в Есекс¹, и един съвсем нисък католически свещеник, който се качи малко след това. Колкото до последния, Валентин махна с ръка и едва не прихна. Дребният свещеник приличаше досущ на родните си източни равнини: лицето му бе кръгло и скучновато като норфъкска² питка; очите му бяха безцветни като Северното море; носеше няколко пакета, загърнати в кафява хартия, с които изобщо не можеше да се оправи. Несъмнено Конгресът на католиците бе събудил от провинциалната дрямка много такива същества – слепи и безпомощни като изровени къртици. Като всеки французин Валентин беше скептик и не обичаше свещениците. Но ги съжаляваше, а този тук можеше да предизвика съжаление у всекиго. Държеше обемист охлузен чадър, който все падаше на пода, и, изглежда, не беше съвсем наясно кой отрязък от билета му е за отиване и кой за връщане. Като малоумен обясняваше на всички в купето, че трябвало

¹ Ἀδᾶκνῶνᾱ ἰἈ παἰῆςῶἰ-ἰἈ ἈἰᾶἸἘἸ - ᾶᾶἸ. ἰῶᾶᾶ.

² ἸἰῶῶῶἸ - ᾶῶᾶκνῶνᾱ ἰἘςῶἰ-ἰἈ ἈἰᾶἸἘἸ - ᾶᾶἸ. ἰῶᾶᾶ.

Най-невероятното нещо за чудесата е, че те стават. На небето се събират облаци и образуват втренчено човешко око. Или в момент на колебание пред теб ще се изпречи извито като въпросителен знак дърво. Напоследък видях и двете неща със собствените си очи – как Нелсън умира в момента на победата; как някой си Уилям убива човек на име Уилямсън¹, сякаш убиваше сина си. Или с други думи, в живота стават приказни съвпадения, които хората, улисани в ежедневието, не забелязват. А както Едгар По е казал, мъдростта трябва да се уповава на непредвиденото.

Аристид Валентин беше французин до мозъка на костите си, а френският ум е ум особен и единствен по рода си. Той не беше „мислеща машина“: това е глупава фраза, измислена от фаталистите и материалистите на нашето време. Машината е машина именно защото не може да мисли. А той беше мислещ човек и в същото време най-обикновен. Всичките му забележителни успехи, които приличаха по-скоро на фокусничества, бяха плод на желязна логика, на ясната му и проста френска мисъл. Французите покориха света не с парадокси, а с баналната истина. Чрез тази истина те стигнаха и до Френската революция. И тъй като добре знаеше какво представлява разумът, Валентин знаеше и докъде се простират границите му. Само който не разбира нищо от мотори, се опитва да кара автомобил без бензин; само който не разбира нищо от разум, се опитва да мисли, без да има ясна и неоспорима теза. А в този случай той нямаше такава. Фламбо му се бе изплъзнал в Харидж; и ако въобще се намираше в Лондон, можеше да бъде всякакъв – висок скитник в Уимбълдън или висок бюфетчия в хотел „Метропол“. Дори в това състояние на пълно неведение Валентин имаше свое собствено виждане и метод.

В такива случаи той залагаше на непредвиденото. В такива случаи, когато не можеше да следва пътя на разума, той хладнокръвно и внимателно действаше против разума. Вместо да отиде там, където трябва – в банките, в полицейските

¹Neiúò ìà Òeyì (àìãè.) – àãè. ìðáá.

участъци и на сбирницата, той систематично вършеше онава, което не трябва: чукаше по вратите на всяка необитаема къща, кривваше във всяка задънена уличка, катереше се из купчините боклуци по пресечките, обикаляше всеки площад и излизаше не там, където очакваше. Валентин защитаваше безумното си поведение с твърда логика. Казваше, че най-лошото е да имаш някаква улика; по-добре да нямаш никаква улика, тогава ти остава шансът всяка странност, която привлича погледа на преследвача, да е привлякла и погледа на преследвания. Човек все отнякъде трябва да започне и най-добре е да започне от там, където другият е спрял. Стръмната стълба, спокойствието и старинният чар на ресторанта го накараха да се реши да действа наслуки. Изкачи стъпалата и след като се настани на маса до прозореца, си поръча чаша кафе.

Слънцето бе вече доста високо, а той още не беше закусил; трохите от нечия закуска, разпилени върху масата, му напомниха, че е гладен; като добави и яйца на очи към поръчката, разсеяно си сипа захар в кафето, продължавайки да мисли за Фламбо. Спомни си как Фламбо му се бе изплъзвал: един път с помощта на ножичка за нокти, друг път благодарение на пожар; трети път, като се възползва от необходимостта да доплати за някакво писмо, а веднъж пък, като накара хората да видят през телескоп кометата, която щяла да унищожи света. Валентин не се смяташе за по-глупав от Фламбо и това беше самата истина. Но също така прекрасно разбираше неизгодното положение, в което се намираще. „Престъпникът е творец, а детективът – само критик“, си каза той с кисела усмивка, бавно отпи от кафето, но веднага след това остави чашата на масата. Кафето беше солено!

Той огледа съда, от който бе изсипал белия прах; нямаше съмнение, че е захарница, предназначена единствено за захар, както бутилката за шампанско – за този вид вино. Учуди се защо трябва да държат в нея сол. Огледа се да види дали на масата има солница. Разбира се, на масата стояха дори две солници, пълни догоре. Може би в солниците държаха други подправки? Опитва съдържанието им – вътре има-

ше захар. Тогава Валентин с любопитство огледа ресторанта, за да открие и другаде този особен артистичен вкус, който ги караше да слагат захар в солниците и сол в захарниците. С изключение на странното петно от някаква тъмна течност върху облепените с бял тапет стени, заведението изглеждаше чисто, спретнато и приветливо. Той извика келнера.

Когато разчорленият и сънен в този ранен час келнер дойде при него, детективът (който ценеше безобидната шега) го накара да опита съдържанието на захарницата и да му каже дали това отговаря на репутацията на заведението. Последва внезапна прозявка и келнерът се събуди.

– Всяка сутрин ли се шегувате по този начин с клиентите? – попита го Валентин. – Не ви ли е втръснала тази шега?

Когато най-сетне разбра иронията му, келнерът, заеквайки, го увери, че управата съвсем няма такива намерения; че е станало някакво недоразумение. Той взе захарницата и я огледа; взе солницата, огледа и нея, при което на лицето му се изписваше все по-голямо объркване. Накрая измънка нещо като извинение и след няколко секунди се върна заедно със собственика. Собственикът също разгледа захарницата, след това и солницата и също изглеждаше объркан.

Изведнъж келнерът избълва някакви не съвсем ясни думи.

– Това... – нетърпеливо запелтечи той – ...това трябва да са онези двама свещеници!

– Какви свещеници?

– Онези двамата – отговори келнерът, – които лиснаха супата на стената.

– Лиснаха супата на стената? – повтори Валентин, мислейки, че това е някакъв непреводим италиански израз.

– Да, да – продължи възбудено келнерът, като сочеше тъмното петно върху белия тапет, – лиснаха я ей там, върху стената.

Валентин погледна въпросително собственика, който му дойде на помощ с по-подробни обяснения:

– Да, сър, така беше, макар че според мен едва ли има някаква връзка със захарта и солта. Рано тази сутрин, токущо бяхме отворили, дойдоха двама свещеници и си поръча-

ха супа. И двамата бяха кротки, почтени люде; единият плати и излезе; другият, който изглеждаше малко по-туткав, се позабави малко, докато си събере нещата. Накрая си тръгна и той. Само че, преди да излезе, нарочно взе купичката си, наполовина пълна, и лисна супата върху стената. Аз бях в задната стая, келнерът – също, така че, когато дотичах, заварих само изцапаната стена и празния ресторант. Не е Бог знае колко голяма беда, но каква отвратителна наглост! Хукнах след тях, ала вече бяха далеч; успях само да видя как завиха по „Карстеърс Стрийт“.

Детективът вече беше прав, сложил си бе шапката и държеше бастуна си. Съзнаваше, че в пълното неведение, в което се намираще, му оставаше единствено да следва първия знак, колкото и странен да бе той. Плати сметката и като тръшна след себе си остъклената врата, бързо свърна в съседната улица.

За щастие дори в такива трескави мигове погледът му оставаше зорък и хладнокръвен. Минавайки покрай някакъв магазин, нещо привлече за миг погледа му и той се върна да провери. Магазинът бе обикновена зарзаватчийница, стоката беше изложена навън и над всяка купчинка стоеше картонче с цената. На най-видно място се издигаха две купчинки – портокали и орехи. Върху купчината орехи лежеше табелка, на която със син тебешир бе написано: „Сочни портокали, първо качество, два за пенс“. Върху портокалите лежеше подобно ясно и точно описание: „Екстра бразилски орехи, четири пенса фунтът“. Валентин прочете двете табелки и си спомни, че малко преди това се бе сблъскал с подобна детинска шегичка. Той обърна внимание на червендалестия продавач, който намусено гледаше ту в едната, ту в другата посока на улицата, върху неточността на рекламата му. Зарзаватчията не му отговори, а само бързо размени местата на табелките. Детективът, подпрял се елегантно на бастуна, продължаваше да оглежда магазина. Накрая рече:

– Моля да ме извините за неуместния въпрос, добри ми господине, но бих искал да ви попитам нещо из областта на експерименталната психология и асоциацията на идеите... – червендалестият продавач му отправи заплашителен поглед,

но Валентин весело продължи, като люлееше бастуна си. – Защо – настоя той, – защо два разменени надписа в една зарзаватчийница ни напомнят за попско расо, дошло на разходка в Лондон? Или ако не се изразявам достатъчно ясно, каква е тази мистична връзка, която свързва орехите, обозначени като портокали, с представата ни за двама свещеници, единият – висок, а другият – нисък?

Продавачът опули очи като жаба и сякаш го обзе желание да сграбчи непознатия. Накрая сърдито измърмори:

– Не знам какво ти влиза в работата, но ако си им приятел, кажи им от мен, че, пастори или не, ще им откъсна главите, ако още веднъж посмеят да разсипят ябълките ми.

– Така ли? – съчувствено попита детективът. – Нима разсипаха ябълките ви?

– Единият от тях – отвърна разгорещилият се търговец. – Пръсна ги по цялата улица. Трябваше сам да ги събирам, иначе да съм го пипнал начаса...

– Накъде тръгнаха? – попита Валентин.

– Свиха по втората пряка вляво и пресякоха площада – бързо отговори зарзаватчията.

– Благодаря – каза Валентин и се изпари като фея. На отсрещната страна на втория площад спря един полицай и го попита: – Да сте виждали двама свещеници, сержант? Работата е спешна!

Полицаят се изкиска:

– Тъй вярно, сър, и ако питате мен, единият беше пиан – беше застанал наред улицата и...

– И накъде тръгнаха? – прекъсна го Валентин.

– Качиха се на един от жълтите автобуси, дето отиват до „Хамстед“.

Валентин извади служебната си карта и бързо нареди:

– Повикайте двама от вашите хора да дойдат с мен.

И пресече улицата с такава заразителна бързина, че тромавият полицай, без да иска, тутакси изпълни заповедта му. След минута и половина към френския детектив на отсрещния тротоар се присъединиха един полицейски инспектор и мъж в цивилни дрехи.

– И така, сър – рече инспекторът и се усмихна високомерно, – с какво можем...

Валентин посочи рязко с бастуна си.

– Ще ви обясня, когато се качим в ей онзи автобус – отвърна им той, проправяйки си ловко път сред потока автомобили.

Когато запъхтени и тримата се отпуснаха на седалките на горния етаж на жълтия автобус, инспекторът рече:

– С такси щяхме да стигнем четири пъти по-бързо.

– Така е – спокойно се съгласи водачът им, – стига да знаехме къде отиваме.

– Е, и къде отиваме? – опули очи инспекторът.

Валентин дръпна дълбокомислено още няколко пъти от цигарата си, сетне я извади от устата си и продължи:

– Ако знаеш какво ще направи един престъпник, изпревари го; ако искаш да разбереш какво ще направи, върви след него. Отклонявай се, когато той се отклонява; спирай, когато той спира; движи се с неговата скорост. Тогава може да видиш онова, което той вижда, и да вършиш онова, което той върши. Сега ни остава да си отваряме очите за всяко необикновено нещо.

– В какъв смисъл необикновено? – попита инспекторът.

– Във всякакъв – отвърна французинът и потъна в упорито мълчание.

Жълтият автобус пълзя из улиците в северната част на Лондон цяла вечност; на великия детектив не му се обясняваше повече и помощниците му навярно изпитваха мълчаливо и растящо съмнение в целта му. Може би изпитваха и мълчаливо и растящо чувство на глад, тъй като обичайното им време за обяд бе отдавна минало, а улиците на северните лондонски предградия изскачаха една след друга като тръби на дяволски телескоп. Това бе едно от онези пътувания, при които човек постоянно си мисли, че ето, още малко, и ще стигне края на света, а открива, че едва е стигнал до входа на Тъфнал парк. Лондон чезнеше в мръсни кръчми и умърлушени шубраци и не щеш ли, се възраждаше в ослепителни улици и бляскави хотели. Сякаш минаваха през тринайсет

различни града, залепени един след друг. И макар че зимният здрач вече се спускаше около тях, парижкият детектив продължаваше да седи мълчаливо и внимателно да наблюдава улицата и от двете ѝ страни. След като оставиха зад себе си и предградието Камдън Таун, полицаите задряха, но изведнъж се стреснаха, тъй като Валентин скочи, разтърси ги за раменете и извика на шофьора да спре.

В пълно недоумение защо трябва да слязат точно тук, те се изтърколиха по стъпалата; огледаха се, за да разберат какво става, и съзряха Валентин, който победоносно сочеше огромна витрина от лявата страна на улицата. Тя заемаше част от дългата позлатена фасада на разкошен като палат хотел; зад нея се намираше помещението, запазено за най-високоуважаваните гости, надлежно обозначено с табела „Ресторант“. Както останалите витрини на хотела, така и тази беше от матирано стъкло на фигурки; точно в средата ѝ обаче зееше тъмна дупка досущ като звезда, изрязана в лед.

– Най-после някаква следа! – възкликна Валентин, размахвайки бастуна си. – Счупеният прозорец!

– Какъв прозорец? Каква следа? – попита главният му помощник. – А как ще докажете, че това е свързано с двамата?

От ярост Валентин едва не счупи бамбуковия си бастун.

– Как ще докажа ли? – изкрещя той. – Олеле, и той иска доказателство! Разбира се, вероятността да няма нищо общо с тях е двацет към едно. Но какво друго можем да правим? Не разбирате ли, че или трябва да се хванем за която и да е невероятна следа, или да вървим да спим?

Детективът връхлетя в ресторанта, следван от двамата си придружители, и скоро тримата седяха около малка маса и преглъщаха закъснелия си обяд, гледайки отвътре счупеното във форма на звезда стъкло. Но и сега то не им казваше повече.

– Виждам, че прозорецът ви е счупен – обърна се Валентин към келнера, докато плащаше сметката.

– Да, сър – келнерът се бе навел над него и старателно отброяваше рестото, към което Валентин добави голям бакшиш. Келнерът се изправи, а на лицето му се изписа кротко,

но очевидно въодушевление. – Ах, да, сър! – оживи се той. – Много странно нещо, сър.

– Наистина ли? Разкажете ни – рече детективът с безгрижно любопитство.

– Ами влязоха двама господа, облечени в черно – започна келнерът. – Двама от онези чужди свещеници, които напоследък се въртят насам. Поръчаха си нещо леко и евтино и единият от тях плати и излезе. Другият също се готвеше да го последва, когато погледнах рестото и видях, че ми е платил тройно повече. „Ей вие, викам на онзи, който се готвеше да излиза, платили сте ми повече“. „Така ли, спокойно ми отговаря той, няма?“ „Да“, казвам му и изваждам сметката да му я покажа. И тогава замалко да падна от изненада.

– Какво искаш да кажеш? – попита великият детектив.

– Кълна се във всички светии, че сметката беше четири шилинга, а онова, което видях написано черно на бяло, беше четиринайсет шилинга.

– Така ли? – извика Валентин, който се изправи бавно, а очите му искряха. – И после?

– Онзи на вратата съвсем спокойно ми вика: „Извинявайте, че ви поправих сметката, но така ще си платя и за прозореца“. „Какъв прозорец?“, питам. „За този, който сега ще счупя“, казва ми той и – тряс! – удари хубавото стъкло с чадъра си.

И тримата слушатели възкликнаха, а инспекторът тихо промърмори:

– Какво, няма преследваме побъркани?

Келнерът продължи да разказва с удоволствие нелепата история:

– Така се шашнах, че не знаех какво да правя. Той излезе и догони приятеля си точно на ъгъла. Двамата продължиха по „Булок Стрийт“, така че не можах да ги стигна, макар да тичах дълго след тях.

– „Булок Стрийт“! – извика детективът и хукна по улицата толкова бързо, колкото и непознатата двойка, която преследваха.

Сега пътят им вървеше покрай голите тухлени стени на тесни като тунели улици; лампи имаше само тук-там, а и прозорци се виждаха нарядко; сякаш всичко на този свят им бе обърнало гръб. Мракът се съгъстяваше и не беше лесно дори и на лондонските полицаи да установят посоката, която следваха. Инспекторът беше почти сигурен, че вероятно ще излязат около парк „Хамстед“. Внезапно един издаден и ярко осветен прозорец разчупи синкавия мрак като илюминатор; Валентин спря пред натруфената витрина на магазинче за лакомства. Поколеба се за миг и влезе, със сериозен вид застана сред ярките опаковки на захарните изделия и старателно закупи тринайсет шоколадови пури. Очевидно се готвеше да каже нещо, но не стана нужда.

Кокалестата, немного млада продавачка впи въпросителен поглед в елегантната му външност, но като видя на вратата зад него синята униформа на инспектора, сякаш се сепна.

– Ако идвате за пакета, аз вече го изпратих – каза тя.

– За пакета ли? – повтори Валентин и сега беше негов ред да я погледне въпросително.

– За пакета, който остави господинът... искам да кажа, господин свещеникът.

– За Бога! – възкликна Валентин, облегна се на тезгяха и за пръв път показа истинско нетърпение. – За Бога, разкажете ми всичко, както беше.

– И така – колебливо започна жената, – свещениците дойдоха преди около половин час, купиха си ментови бонбони, поговорихме си малко и те поеха към парка. Малко след това гледам – единият се връща тичешком и казва: „Да съм забравил тук някакъв пакет?“ Огледах навсякъде, но нищо не намерих, а той казва: „Няма значение, ако случайно го откриете, моля, изпратете го на този адрес“ и ми остави адреса и един шилинг за услугата. И действително, бях търсила навсякъде, но огледах още веднъж и намерих пакета, увит в кафява хартия, та го изпратих на адреса, който ми бе дал. Сега не мога да си го спомня; беше някъде в Уестминстър. Навярно вътре има нещо много важно, та сега си помислих, че полицията идва заради това.

– Така е – бързо изрече Валентин. – Далеч ли е парк „Хамстед“?

– Вървете направо и след петнайсетина минути ще бъдете там.

Валентин изскочи от магазина и хукна. Другите двама неохотно заподтичваха след него.

Улицата беше тясна и тънеше в сенки, та когато неочаквано излязоха на откритото и празно място, забелязаха с удивление, че вечерта е още светла и ясна. Идеално кръглият купол на синьо-зеленото небе се стопяваше в златистожълто сред сиво-черните дървета и тъмновиолетовия хоризонт. Ясното синьо-зелено на небосклона бе достатъчно наситено, за да изпъкнат на него кристалните точки на две-три звезди. Последните следи от деня лъщяха като злато по „Хамстед“ и по онази известна котловина, която наричат Долината на здравето. Излетниците, дошли на разходка, още не се бяха разотишли: по пейките се виждаха безформените силуети на няколко двойки, а в далечината откъм люлките се чуваха момичешки писъци. Небесното величие обвиваше във все по-сгъстяващ се мрак удивителната човешка простота; застинал на склона с лице към долината, Валентин съзря онова, което търсеше.

Сред тъмните фигури, скупчени на групички, които вече се разотиваха, биеха на очи две особено тъмни фигури – облечени в свещенически дрехи. Двамината явно нямаха намерение да си ходят. Макар и в далечината да се виждаха дребни като мравки, на Валентин успя да му направи впечатление, че единият е много по-нисък. Той също така забеляза, че другият сигурно беше висок повече от метър и деветдесет. Валентин стисна зъби и хукна напред, като размахваше нетърпеливо бастуна си. Когато разстоянието между тях значително намалая и той ги виждаше вече ясно като под микроскоп, забеляза и друго нещо, което го учуди, но в същото време като че ли бе очаквал. Кой беше високият свещеник, не знаеше, но нямаше никакви съмнения относно личността на ниския. Това беше спътникът му от влака – дребното кюре от Есекс, което бе предупредил да пази увитите в кафява хартия пакети.

Всичко досега съвпаднаше. Тази сутрин Валентин бе узнал, че някой си отец Браун от Есекс носи в Лондон сребърен кръст със сапфири, много ценна реликва, за да го покаже на гостите на Конгреса. Несъмнено това беше „сребърната вещ със сини камъни“, а отец Браун бе несъмнено нисичкият наивник от влака. Но нямаше нищо хубаво във факта, че онова, което знаеше Валентин, го знаеше и Фламбо; Фламбо винаги знаеше всичко. Нямаше нищо хубаво и във факта, че ако Фламбо бе разбрал за сапфирения кръст, щеше да се опита да го открадне – а това беше от просто по-просто. Съвсем сигурно можеше да се каже, че нямаше нищо хубаво във факта, че Фламбо щеше да намери начин да се справи с такава овчица, каквато бе човечето с чадъра и пакетите. Такъв като него можеш на връв да заведеш чак на Северния полюс; и не беше никак чудно, че актьор като Фламбо, преоблечен в свещенически дрехи, го бе домъкнал чак в „Хамстед“. До този момент престъплението изглеждаше от ясно по-ясно; и докато Валентин съжаляваше безпомощния отец, в същото време едва ли не презираше Фламбо, че е изпаднал дотам, та да избере такава лековерна жертва. Но какво означаваха странните събития, които предхождаха триумфа му? Колкото и да си блъскаше главата, Валентин не виждаше в тях никакъв смисъл. Каква връзка можеше да има между кражбата на сапфирения кръст и лисването на супата върху стената? Ами разменените табелки или плащането на прозореца, преди да бъде счупен? Той бе стигнал края на своето преследване, но бе изпуснал същината му. Понякога, макар и рядко, Валентин бе изпуснал престъпника, въпреки че имаше съвсем ясни улики. Този път престъпникът му бе в ръцете, а уликите му се изплъзваха.

Двамата преследвани пълзяха като черни мухи по зеления склон на хълма. Очевидно бяха увлечени в разговор, та сякаш не забелязваха накъде вървят; но не ще и дума, че вървяха към най-пустите и усамотени ливади. Когато ги доближиха, преследвачите бяха принудени да заемат не особено достолепни пози и като ловци на елени да клякат зад пънове и дори да лазят из гъстата трева. Благодарение на тези тромави ма-

неври дори се приближиха толкова, че чуваха гласовете на преследваните, без да могат да различат нито една дума освен думата „разум“, която един висок, почти детински глас повтаряше често. По едно време пътеката рязко изви надолу по стръмен, обрасъл с шубраци склон и детективите изгубиха двете фигури от погледа си. В продължение на десетина мъчителни минути търсиха следата, а когато я откриха, тя ги поведе по хребета на кръглия като купол хълм, в чието подножие се разстиляше естествен амфитеатър, окъпан от щедрите лъчи на самотен залез. Под едно дърво сред това очарователно, макар и запустяло кътче имаше стара разнебитена скамейка. На скамейката седяха двама свещеници, все така потънали в сериозен разговор. Зеленото и златното на залеза все още обагряха тъмнеещия хоризонт; небесният купол вече преливаше от синьо-зелено в зелено-синьо и звездите се открояваха все по-ярко, същински едри диаманти. Като направи мълчаливо знак на помощниците си, Валентин успя да пропъзли зад голямото клонесто дърво и застанал там неподвижно, за пръв път чу за какво си говореха свещениците.

Подслушва някоя и друга минута и го обхвана съмнение. Нима ще се окаже, че напразно е мъкнал двамата английски полицаи по полето в тази късна доба? Дватама свещеници си разговаряха, както подобаваше на сана им – благочестиво, учено и спокойно, – за най-неведомите тайни на вероучението. Дребният есекски свещеник говореше по-простичко, обърнал кръглото си лице към едреещите звезди; другият разговаряше с наведена глава, сякаш не бе достоен да ги гледа. Но по-невинен духовнически разговор не можеше да се чуе дори в белокаменен италиански манастир или в черна испанска катедрала.

Първото, което чу, бе краят на едно изречение на отец Браун, което завършваше така:

– ...това, което в Средновековието разбирали под божия неподкупност.

Високият свещеник кимна със сведената си глава:

– О, да, днешните безбожници зоват към разум, но кой може да гледа тези милиони светове, без да почувства, че

над нас може да има прекрасни вселени, където разумът е неразумен.

– Не – отвърна другият, – не сте прав. Разумът е винаги разумен, дори в последното преддверие на ада, дори в най-неопределеното състояние на нещата. Знаем, обвиняват църквата, че принизява разума, но е тъкмо обратното. Единствено църквата въздига разума. Единствено тя утвърждава, че сам Бог е обвързан с разума.

Събеседникът му вдигна суровото си лице към обсипаното със звезди небе и рече:

– И все пак кой би могъл да каже, че в тази безкрайна Вселена...

– Безкрайна само физически – прекъсна го дребният свещеник и рязко се изви към него, – но не в смисъл да избягаш от законите на истината.

Зад дървото Валентин мълчаливо и гневно гризеше нокти. Струваше му се, че чува подигравателното хихикане на английските детективи, които поради развихреното си въображение бе накарал да изминат толкова път само за да чуят метафизическите разсъждения на двама кротки стари свещеници. От яд не можа да чуе също така подробния отговор на високия духовник и когато отново се заслуша, говореше пак отец Браун:

– Разум и истина има и най-отдалечената и самотна звезда. Погледнете онези звезди. Не ви ли приличат на диаманти и сапфири? Ето вижте, представете си всякакви растения или камъни. Представете си елмазени гори с листа от брилянти. Представете си, че луната е синя – огромен сапфир. А мислите ли, че цялата тази безумна астрономия е в състояние да промени закона на разума и справедливостта? И на равнини от опал под скали от седеф ще намерите табелата: „Не кради!“

Валентин вече се канеше да се изправи от скованата и неудобна поза и да се измъкне колкото се може по-тихо, сломен от глупостта си, която бе извършил. Но странното мълчание на високия свещеник го накара да остане и да дочака отговора му. Най-накрая свещеникът проговори, свел още по-ниско глава и подпрял ръце на коленете си:

– И все пак мисля, че другите светове могат да се издигнат по-високо от нашия разум. Неразгадаема е небесната тайна и пред нея скланям глава. – След това в същата поза и със същата интонация добави: – А сега ми дайте вашия сапфирен кръст. Наоколо няма жива душа и стига да поискам, мога да ви направя на пух и прах.

Изречени с непроменен глас и интонация, тези така неочаквани думи прозвучаха още по-зловещо. Но пазачът на реликвата само леко извърна глава. Продължаваше да гледа някак глуповато към звездите. Може би не беше разбрал? Или пък се бе сковал от страх?

– Да – продължи високият свещеник със същия тих глас и в същата спокойна поза, – аз съм Фламбо. – След кратко мълчание добави: – Хайде, няма ли да ми дадете кръста?

– Не – отвърна другият и едносричният му отговор прозвуча много особено.

И тогава Фламбо внезапно свали маската на религиозно достолепие. Великият крадец се облегна на пейката и се затресе в тих, но продължителен смях.

– И така – извика той, – няма да ми го дадеш, така ли? Няма да ми го дадеш, а, безбрачни глупако? Да ти кажа ли защо няма да ми го дадеш? Защото е вече у мен, във вътрешния ми джоб.

Дребният провинциален свещеник само се обърна към него; в сумрака изражението на лицето му можеше да мине за учудено. Попита:

– Сигурен ли сте в това?

Фламбо изквича от възторг.

– Хайде да не разиграваме комедии! – извика. – Да, тикво проста, сигурен съм, разбира се. Достатъчно предвидлив бях, за да приготвя втори пакет, същия като истинския, и сега, приятелче, ти притежаваш лъжливия, а аз – скъпоценности-те. Стар номер, отче Браун, много стар номер...

– Да – отвърна отец Браун, кой знае защо, все така двусмислено и приглади коси, – чувал съм за него...

Най-великият престъпник се наведе с внезапен интерес към дребния селски свещеник.

– Чувал си за него ли? – попита той. – От кого си чувал?

– Е, разбира се, няма да ви кажа името му – простичко отвърна Браун. – Един покаял се грешник. Беше живял безнаказано цели двайсет години само от подмяната на такива кафяви пакети. И, разбирате ли, когато започнах да ви подозирам, веднага се сетих за онзи нещастник.

– Когато започна да ме подозираш ли? – повтори престъпникът още по-настървено. – Нима пипето ти подсказа, че има нещо, когато те доведох в тази пустош?

– Не, не тогава – отвърна отец Браун, като че се извиняваше. – Заподозрях ви още когато се срещнахме за първи път. Заради малката издатина под ръкава, където такива като вас носят гривни с шипове.

– Ах, дявол проклет! – извика Фламбо. – Ти пък откъде разбираш от гривни с шипове?

– В стадото ми има всякакви овце, господине – невъзможно повдигна вежди отчето. – Като помощник енорийски свещеник в Хартълпул имах трима с гривни на ръцете. И тъй като ви заподозрях още от първия миг, разбирате ли, реших на всяка цена да спася кръста. Простете ми, но ви следях през цялото време. И видях как сменяте пакетите. Тогава, разбирате ли, ги смених пък на свой ред. И оставих там истинския...

– Къде го оставихте? – попита Фламбо и за първи път в гласа му се усети друга нотка освен победната.

– Да, така стана – продължи дребният свещеник със същия спокоен тон. – Върнах се в онова магазинче, попитах дали не съм забравил някакъв пакет, и оставих адрес да го изпратят, ако случайно го намерят. Разбира се, знаех, че не съм забравял нищо, и преди да изляза, незабелязано оставих пакета. Така че, вместо да тичат след мен със скъпоценния пакет, те са го изпратили на един мой приятел в Уестминстър – след това с доста тъжен тон добави: – Това научих от един нещастник в Хартълпул. Той правеше така с чантите, които крадеше на гарата, а сега е в манастир. Знаете ли – заключи, като виновно се почеса по главата, – човек научава много неща в живота си. Такава ни е работата на нас, свещениците. Хората идват и ни разказват...

Фламбо измъкна от вътрешния си джоб пакет, увит в кафява хартия, и разкъса обвивката. Вътре нямаше нищо, само хартия и парчета канап. Той скочи и закрепця, размахвайки огромните си ръце:

– Не вярвам! Не мога да повярвам, че такава тиква е способна да ме преметне. Кръстът сигурно е у теб и ако не ми го дадеш... тук сме сами и насила ще го взема!

– Не – спокойно каза отец Браун и също се изправи. – Няма да го вземете насила. Първо, защото наистина не е у мен. И, второ, защото не сме сами – Фламбо застина намясто. – Зад дървото – посочи отец Браун – се намират двама яки полицаи и най-добрият детектив на света. Ще попитате как са стигнали дотук? Разбира се, че аз ги доведох. Как съм направил това ли? Е, ако искате, ще ви кажа. Господи, когато работиш сред престъпници, трябва да разбираш от такива работи! Не бях сигурен, че сте крадец, и не исках да оскърбявам духовно лице. Затова ви подложих на изпитания, за да видя дали нещо няма да ви накара да покажете истинския си лик. Ако поднесат някому солено кафе, той обикновено започва да се кара, а ако си замълчи, значи има причина да не го прави. Размених захарта и солта, а вие си замълчахте. Човек обикновено протестира, ако сметката му е три пъти по-голяма. Ако я плати, значи иска да остане незабелязан. Поправих сметката ви и вие я платихте.

Фламбо имаше вид на разярен звяр, готов да разкъса жертвата си. Но стоеше като омагьосан, зашеметен от желанието си да чуе всичко докрай.

– И – бавно, но отчетливо продължи отец Браун – тъй като очаквах, че ще направите всичко възможно да не оставите следи за полицията, някой трябваше да направи това. Където и да отидехме, се стараех да сторя нещо, за което ще говорят за нас през целия ден. Не направих големи поразии – една изцапана стена, разпръснати ябълки, счупен прозорец, но успях да спася кръста. Сега се намира на сигурно място в Уестминстър. Чудя се как не успяхте да го пипнете с „магарешката свирка“.

– С какво? – попита Фламбо.

– Радвам се, че не сте чували за нея – каза свещеникът с гримаса. – Лошо нещо е. Знаех си, че не сте стигнали толкова ниско в падението си. В случая нямаше да ми помогнат дори и „петната“, защото краката ми вече са слаби.

– Но за какво, за Бога, ми говорите?

– О, мислех, че знаете за „петната“ – отвърна отчето приятно изненадан. – Значи все още има надежда да се поправите.

– Откъде, по дяволите, знаете всички тези гадости! – възкликна Фламбо.

Неясна усмивка озари кръглото простодушното лице на противника му.

– Сигурно защото съм безбрачен глупак – отговори той. – Не ви ли е идвало наум, че този, който по цял ден изслушва хорските грехове, добре познава злото? Но истината е, че другата половина на моя занаят ме накара да се усъмня, че сте свещеник.

– Какво? – възкликна крадецът със зяпнала уста.

– Вие се нахвърлихте върху разума – каза отец Браун, – а свещениците не правят такава грешка.

И когато се обърна да събере нещата си, иззад потъналиите в мрак дървета изскочиха тримата полицаи. Фламбо добре познаваше законите на играта. Отстъпи назад и ниско се поклони на Валентин.

– Не се кланяйте на мен, mon ami – звънко му рече Валентин. – Нека и двамата се поклоним на нашия учител.

И те сведоха глави, докато малкият провинциален свещеник търсеше чадъра си в тъмнината.